

Frans Zitman: Knijpen in de ziel

"Want uiteindelijk is het slechts de bedoeling van dit boek om enig nieuw licht te werpen op de vreemde, intrigerende, paradoxale en voor de psychiatrische ziektebeelden zo belangrijke relatie tussen hersenen en geest."

Aldus Frans Zitman in de inleiding van 'Knijpen in de ziel'. Hij verdiende zijn sporen als chef de policlinique in het Leids academisch ziekenhuis, hoogleraar psychiatrie in Nijmegen en hoogleraar-afdelingshoofd psychiatrie in het LUMC. Ook was hij directeur bij GGZ Rivierduinen. Het mag duidelijk zijn, Zitman kent niet alleen de theorie maar ook de praktijk van de GGZ en is daarnaast in het bezit van een kritische, relativiserende geest. Maar wat is dat eigenlijk, de geest? Bestaat er eigenlijk wel een geest, een ziel? Of zijn er slechts hersenen die hun werk al dan niet goed doen. En wat dan te doen bij een psychiatrische ziekte, is dat een ziekte van de hersenen of van de geest of van allebei? Of van geen van beiden? En zo kun je nog een tijdje doorgaan. Het zijn relevante vragen over een verschijnsel waar we al eeuwen over filosoferen en waar nog steeds geen consensus over is. Descartes dacht er het volgende over: "Je pense, donc je suis.", "Ik denk dus ik besta". Maar, hoe logisch dat ook klinkt, er zijn veel meer verklarende denkwijzen te bedenken over het menselijk bestaan en Zitman geeft daar gaandeweg in het boek een mooi en boeiend overzicht over, waarbij zowel voormannen uit de psychiatrie als diverse filosofen de revue passeren. Daarmee laat

Zitman ons zijn eruditie zien maar helpt hij ons, de lezer er ook bij om onze eigen eruditie te verhogen en onze eigen gedachten over de grote vragen die in de hedendaagse psychiatrie spelen te vormen en aan te scherpen.

"Ongeveer alles wordt in twijfel getrokken: de betekenis van psychiatrische diagnoses, de effectiviteit van behandelingen en de rol van biologische factoren. Dat zijn allemaal aspecten van wat het medisch model wordt genoemd: het benaderen van psychische problemen op de manier die bij lichamelijke ziekten gebruikelijk is. De stroom wetenschappelijk onderzoek is vrijwel geheel gebaseerd op dat model. Ook zijn er veel psychiaters die hun klinische zorg erop baseren. Anderen echter werpen dat model verre van zich. Het medisch model staat in hun ogen haaks op wat psychiatrische patiënten nodig hebben: compassie. Ze verdienen hulpverleners die zich werkelijk bij heb betrokken voelen, als het ware in hun huid kruipen. (...)"

Deze verschillen van inzicht worden in het boek verder uitgebouwd, uitgelegd en tastbaar gemaakt:

"Anders gezegd, er is in de psychiatrie sprake van verschillende paradigma's van waaruit naar de feiten gekeken wordt. En voor zulke situaties geldt wat de wetenschapsfilosoof Thomas S. Kuhn (1922-1996) al zei: 'Zij (de geleerden die verschillende paradigma's aanhangen) gaan onvermijdelijk door elkaar praten als ze de verdiensten van hun respectievelijke paradigma's

Maandelijks bespreekt Johan Atsma een recent uitgegeven boek, dat betrekking heeft op de GGZ.

Johan Atsma is docent/coach MBO verpleegkunde.

tegen elkaar afzetten. In de gedeeltelijk circulaire argumenten die er geregeld uit voortvloeien, zal voor elk paradigma blijken dat het min of meer beantwoordt aan de criteria die het zelf heeft geformuleerd en tekortschiet met betrekking tot die van zijn tegenstanders' en als zich dan in het centrum van het veld waar al die paradigma's betrekking op hebben ook nog een 'explanatory gap' bevindt waar ze allemaal omheen draaien, dan is er weinig fantasie voor nodig om je een crisis voor te stellen zoals die nu al lang heerst in de psychiatrie."

'Knijpen in de ziel' draait in zijn geheel om deze discussie, de paradigma's die onverenigbaar lijken, de onoverbrugbare kloof tussen Verstehen en Erklaren ofwel begrijpen en verklaren. Je wordt wegwijs gemaakt in de aloude discussie, standpunten worden in een rijkheid van citaten en verwijzingen toegelicht en aan het eind van het boek voel je je verrijkt met een hoop kennis en inzicht in het denken over psychiatrie. Weet Zitman de brug te slaan tussen het medisch model en het sociaal model? Tussen Verstehen en Erklaren? Nee, dat lukt hem niet, dat was ook niet het streven maar hij heeft welsprekend, helder en niet oordelend de oevers getekend langs de stroom.

"Hoe dan ook, ik wil bepleiten dat psychiaters en anderen in de ggz erkennen dat de fundamentele onzekerheid die de aard is van psychiatrische stoornissen, inherent is aan de relatie tussen lichaam en geest. Wat we kunnen doen

voor patiënten is mede daardoor beperkt. We lossen dat niet op met minachtende uitlatingen over of zelfs geweld tegen 'anders denkenden'. Ook al is het een onderwerp dat de kern van onszelf raakt."

Frans Zitman, Knijpen in de ziel.

Boom uitgeverij; 285 pagina's inclusief uitgebreid notenapparaat;

Prijs € 24,95;

ISBN 9789024419241